

Hengen teologiaa tehdään apofaattisen ”lingvistisen suhteellisuusteorian” pohjalta; ”millään sisäisen elämän termillä ei ole ’tarkkaa’ tai ’oikeaa’ merkitystä” (s. 31). Seppälän artikkeli päättyy hienoon kuvaukseen itäsyrialaisen hurmoksellisen teologian epistemologiasta ja eskatologiasta. Hengellinen kokemus askeeteille on ”tulevan maailman” välittömän tiedon koskettamista. Siinä maailmassa ei tarvita kieltä eikä merkkejä Jumalan totaalisen todellisuuden koskemiseen.

Antoine Lévy vertailee Bruce Marshallin artikkelin pohjalta (1995) ja osin sitä kritisoiden Tuomas Akvinolaisen ja Gregorios Palamaksen teologiaa Pyhästä Hengestä. Lévy pyrkii osoittamaan, että näiden keskiaikaisten(!) idän ja lännen teologioiden lausumat Pyhän Hengen persoonasta ja ajallisista vaikutuksista kristityn elämässä (luotu armo vai luomattoman armon energia; *theosis* habituksena vai Pyhän Hengen luomattomana hypostaattisena lahjana) ovat näennäisestä vastakkaisuudestaan huolimatta symmetrisiä. Vastakkaisuuteen perustuva samankaltaisuutta Lévy käsittelee luonnontieteistä lainaamansa ”peilisyymmetrian”(mirror symmetry) käsitteen avulla ja katsoo, että ekumeenisissa oppikeskusteluissa tällaisten symmetrioiden etsintä olisi hedelmällisempää kuin *tertium quid*-tyyppinen metodologia, jossa haetaan eri mieltä oleville osapuolille sopivia oppimuotoiluja.

Mikael Sundkvistin artikkelissa Markus Askeetin kasteteologias- ta palataan Marshallista ja keskiajal- ta takaisin myöhäisantiikin pneumatologioihin. Taustalla on itäinen kiista kasteen vaikutuksesta kristityssä: poistaako kaste Aadamin synnin kokonaan vai häviääkö tuo synty vasta yksilön kilvoittelun kautta? Markusen *positio* edustaa tietyntyyppistä kognitiivista terapiaa: askeetin kokemukset synnin todellisuudesta omassa itsessään tulee alistaa Galatalaiskirjeen ja Roomalaiskirjeen to- tuuslauseille siitä, mitä kasteessa ta-

pahtuu (so. synty poistetaan kokonaan). Markus Askeetin Paavali- tul- kinta edustaa kantaa, jossa Roomalaiskirjeen seitsemäs luku nähdään ei-uskovan ihmisen ahdistuneena kokemuksena taistelussa synnin val- taa vastaan. Sundkvistin artikkeli val- lottaa myös Markusen tapaa sovel- taa Paavalin retoriikkaa oman kon- tekstinsa oppikiistoihin.

Marko Mäkinen paneutuu artik- kelissaan Polykarpoksen marttyy- rioon. Mäkinen esittelee kiinnos- tavalla ja ansiokkaalla tavalla myö- häisantiikin marttyyrikultin ja reliik- kiteologian piirteitä ja pohtii, onko varhaisessa marttyyriossa kenties jo nähtävissä myöhemmän kehityksen juuria. Mäkinen tarkastelee reliikkien kunnioitukseen liittyneitä topoksia ja teologisia teemoja: hyvää tuoksua Pyhän Hengen läsnäolon merkinä, marttyyrien jäännösten liittymistä ehtoollisteologiaan ja liturgiaan se- kä reliikkien asemaa ruumiillisina py- hityksen välineinä ja pyhyden vä- littäjinä. Artikkelin tutkimuksellinen ote on vahva, vaikka Polykarpoksen katkelman liittäminen myöhem- pään ja robustiin reliikkiteologiaan jäisikin aavistelun asteelle.

Kokoelman päättää Pekka Met- son artikkeli Gregorios Nazianzos- laisen (Gregorios Teologi) roolis- ta Konstantinopolia edeltävässä pneumatologian evoluutiossa. Ko- koelman ympyrä siis sulkeutuu kau- niisti kierrettyään ensin yllättävissä ja varsin spesifeissä pneumatologi- sissa aiheissa. Metso analysoi Grego- rioksen *Puhetta* 31, jossa argumen- toidaan Pyhän Hengen jumaluuden puolesta. Kirjoittaja huomauttaa, et- tä teksti on luonteeltaan hahmotte- leva ja ilmentää enemmänkin kol- minaisuususkoa kuin kolminaisuus- oppia (s. 136). Gregorios perustelee Pyhän Hengen persoonallista juma- luutta homoousios-logiikalla: johan Kristuksen persoonakin oli hyväksyt- ty ”samaolemukselliseksi” kuin Isän. Lisäksi Gregorios argumentoi ekse- geettisesti ja liturgisesti (*lex orandi*). Samat argumentit löytyvät sisällöllis- estä Metson mukaan Konstantino-

polin pneumatologisista muotoi- luista.

Pyhä Henki varhaiskristillisessä teologiassa on jännittäviä näkökul- mia availeva kokoelma, vaikka artik- kelit rönsyävätkin pois tiukan pneu- matologisista tai ”varhaiskristillisistä” teemoista. Jotkut kontribuutioista ovat sekundaaritutkimuksen osalta ohuehkoja ja lähenevät näin enem- mänkin esseitä kuin tieteellisiä artik- keleita. Olosuhteiden pakkona voi- taneen pitää kirjan painottumista itäisen myöhäisantiikin teologieihin ja teksteihin.

TIMO NISULA, TEOL. TRI

RISTO A. AHONEN Tulevaisuuden kirk- ko. Helsinki: Suomen Lähetysseura 2014. 240 s.

Dosentti Risto A. Ahonen on kiitet- tävällä tavalla pitänyt esillä 2000-lu- vulla missiologisia kysymyksiä suo- malaisessa teologisessa ja kirkolli- sessä elämässä. Hän on käsitellyt lä- hetystä rajojen ylittäjänä (2003), Ju- malan valtakuntaa *Civitas Dei* (2007), kääntymistä missiologisena kysy- myksenä (2010) ja maailmanlähe- tystä tienhaarassa (2013). Kirjassaan *Tulevaisuuden kirkko* Ahonen hah- mottaa teoksen nimen mukaisesti kirkon tulevaisuutta, jossa lähetyk- sellä on ratkaiseva merkitys.

Risto A. Ahonen on Helsingin yli- opiston missiologian dosentti, joka on toiminut erilaisissa tutkimus- ja koulutustehtävissä sekä pappina kir- kossa. Hänen asiantuntemustaan on hyödynnetty lukuisten kansainvälis- ten työryhmien työskentelyssä eri- tyisesti Luterilaisessa Maailmanlii- tossa. Ahosen monipuolinen koke- mus ja kansainväliset yhteydet nä- kyvät hänen teoksessaan.

”Lähetys on kirkolle koko ole- massaolon ja uudistumisen edelly-

tys” (s. 16). Tämä on Ahosen kirjan pääväite. Hänen mukaansa niin kirkon kuin sen jäsenten suuri tulevaisuuden kysymys on missionaarisen identiteetin löytäminen. Länsimaisien kirkkojen suurena ongelmana on, että lähetys kirkon olemassaoloa, olemusta ja tarkoitusta avaavana todellisuutena on jäänyt vieraaksi. Kolmannen maailman kirkot voivat toimia Euroopan ja Pohjois-Amerikan kirkkoille terveellisenä peilinä.

Johdantoluvun lisäksi Ahosen kirjassa on viisi päälukua. Luvussa kaksi arvioidaan länsimaisen kulttuurin ja kristinuskon suhdetta. Euroopan kirkot ovat ajautuneet puolustustaisteluun, jossa entiset valtakirkot supistuvat ja ovat joutuneet luopumaan vaikutusvallastaan. Ahosen mukaan puolustustaistelussa ”kirkko lähestyy yhä enemmän tilannetta, jossa kirkosta tulee historiallinen, harmiton, museaalinen jäännös, jolla on oma paikkansa länsimaisen kirkon historiassa”. Tämä ei ole kuitenkaan ainoa tie, jos Euroopan kirkot löytävät alkuperäisen apostolisen kutsumuksensa ja tehtävänsä. Pohjois-Amerikassa kristin-usko pysyy yhteiskunnassa vahvana ja jopa kasvaa, mutta eri tavalla kuin on odotettu. Kasvu tapahtuu afrikkalaisten, aasialaisten ja latinalais-amerikkalaisten maahanmuuttajien kautta.

Kolmannessa pääluvussa Ahonen käsittelee lähetyksen ajankohtaisia kysymyksiä. Hänen keskeisenä

näkemyksenään on, että länsimaisen lähetyksen kriisissä ei ole ensisijaisesti kysymys rakenteiden uudistamisesta, vaan sen syvemmästä ymmärtämisestä, mitä kirkko on ja miksi se on olemassa. Willem Visser 't Hooftiin liittyen Ahonen pitää lähetystä kirkon kokonaisvaltaisen todistuksen testinä. Tästä lähtökohdasta hän tarkastelee lähetystä kirkon tulevaisuuden muovaajana, uudistuvan lähetyksen näkymiä sekä kirkon kasvua ja taantumaa missiologisenä kysymyksenä.

Neljännessä luvun aiheina ovat tuonpuoleisen elämän kaipuu ja kristillinen toivo. Ahonen kiinnittää huomiota siihen, että länsimaisessa teologiassa eskatologia on jäänyt tutkimuksessa vähäarvoiseksi, ylimääräiseksi lisäksi. Kuitenkin lähetys ja eskatologia kuuluvat erottamattomasti yhteen, sillä ne ilmaisevat lähetyksen päämäärän, Jumalan valtakunnan ilmestymisen. Vaikka kristillinen kirkko vaikenisi tuonpuoleisuudesta, aihe ei häviä ihmisten mielestä. Silloin eskatologia saa eiuuskonnollisen tulkinnan. Tästä onkin merkkejä esimerkiksi science fiction -kirjallisuuden suosion lisääntymisessä. Ahonen painottaakin (s. 136), että huomion kiinnittäminen sekulaariin eskatologiaan on tärkeää silloin, kun hahmotetaan kirkon ja sen lähetyksen tulevaisuutta.

Viides luku on yhteenveto esillä olleista teemoista. Niiden pohjalta Ahonen pohtii kirkon tulevaisuuden tienviittoja. Hänen mukaansa

kirkon historia antaa hyvän pohjan tulevaisuuden rakentamiselle. Työllä on jatkuvuutta, mutta menneiden vuosisatojen aikana kirkon elämään on kertynyt monenlaista kulttuurista, poliittista ja uskonnollista painolastia, josta on päästävä eroon.

Uudistumisen jarruna voi toimia se historiallinen rasite, jota Douglas J. Hall nimittää ”entisen suuruuden ihannoimiseksi”. Kristillisen uskon muutosvoima ei perustu siihen, mitä ihmiset pitävät suurena, voimakkaana ja vakuuttavana. Tärkeintä kirkon uudistumisessa on, että sen elämässä ja toiminnassa kuullaan ”evankeliumin elävä ääni” (s. 176).

Kuudes luku on otsikoitu epilogiksi. Siinä Ahonen tarkastelee ekumeenista keskustelua tervehdyttämistä (healing) sekä yhä ajankohtaisemmaksi tullutta islamin ja kristinuskon kohtaamista.

Dosentti Risto A. Ahosen kirja *Tulevaisuuden kirkko* on tarpeellinen puheenvuoro kirkon tulevaisuudesta käytävään ajankohtaiseen keskusteluun. Ahosen teos yhtäältä muistuttaa kirkon perusteista uudistumisen välttämättömänä lähteenä, toisaalta tuo esiin uusia tai piilossa olleita näkökulmia kirkon tulevaisuuteen. ”Lähetyksestä on tulossa uudella tavalla kirkon tulevaisuuden kysymys.” Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kohdalla näin on jo tapahtunut. Ahosen teos on siksi perehtymisen arvoinen.

SEPPO HÄKKINEN, TEOL. TRI